

L'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines promou des de fa uns anys l'edició de textos i treballs històrics de diversa índole relatius a les comarques de Girona. D'aquesta manera s'ha creat la sèrie de publicacions que conformen l'anomenada «Biblioteca d'Història Rural».

Dins d'aquesta sèrie ja s'han iniciat tres col·leccions: «Documents», «Estudis» i «Fonts». El cas és que a la primera, i com a tercera publicació, se'ns presenta aquest estudi crític de l'edició dels Costums gironins elaborada al segle XV pel jurista català Tomàs Mieres.

Cal recordar l'edició anterior del text de Mieres elaborada l'any 1988 pel prestigiós jurista i historiador Josep M. Pons Guri, publicada per la Fundació Noguera i prologada pel doctor Josep M. Font Rius. En aquella ocasió, Pons utilitzava cinc manuscrits partint del que ell mateix assenyalava com a *bàsic* («B»), aleshores localitzat a la Biblioteca de Catalunya.

La nova aportació que ara presentem va a càrrec d'Antoni Cobos, doctor en filologia clàssica, perfecte coneixedor de la llengua llatina i traductor de diverses obres d'autors clàssics. Aquest bagatge li permet submergir-se

1. Ed. crítica d'Antoni COBOS FAJARDO, Girona, 2001, col·l. «Biblioteca d'Història Rural: Documents», 3, 272 p.

perfectament i amb èxit en aquests textos jurídics medievals elaborats per Mieres al segle XV a partir d'altres versions anteriors dels *Consuetudines Diocesis Gerundensis*.

La nova edició la prologa Lluís To, qui després de recordar els treballs de Guillem M. de Brocà, es refereix a les edicions anteriors, entre d'altres, d'A. Corbella (1909) i J. Cots i Gorch (1929), sense oblidar les aportacions de Ferran Valls i Taberner. Finalment encara es refereix de manera especial a la darrera edició ja citada de J. M. Pons Guri (1988), autor que, amb l'aportació de nous manuscrits, publica els costums segons la seva versió primitiva i la de Tomàs Mieres.

El nostre autor elabora una versió crítica de l'edició de Mieres, amb la intenció de fixar un text que s'apropi com més millor al que va redactar el jurista medieval. L'objectiu és aconseguir una edició definitiva utilitzant els manuscrits coneguts fins a la data.

D'altra banda, respecte d'altres edicions dels Costums, es dona la circumstància que en aquesta edició també es publiquen nombroses glosses corresponents a pràcticament tots els capítols; glosses explicatives que apareixen en tots els manuscrits i que aquí es reuneixen per primera vegada en una única edició, i que en part són del mateix Mieres.

Hem d'assenyalar igualment que l'autor incorpora al text una traducció al català del text llatí, la qual cosa en facilita considerablement l'estudi i és indispensable per a difondre els Costums, com manifesta el mateix prologuista.

Centrant-nos en l'obra de Cobos, en primer lloc destaca la introducció, que comença amb una breu però completa biografia de Tomàs Mieres. Nascut el 1400 a Girona, Mieres es formà a Bolonya i Montpeller; seguidor, entre d'altres, de Jaume Callis, exercí de jutge en la seva ciutat natal de 1441 a 1443, i es traslladà a Barcelona gairebé fins a la seva mort, el 1474. A la Ciutat Comtal, ocupà el càrrec de conseller i conservador del Reial Patrimoni del rei Alfons el Magnànim, i de conseller reial de Joan II, entre d'altres.

És autor de diverses obres sobre el dret general de Corts català i el dret comú, sempre posant-los en relació entre si i amb l'obra dels glossadors, dels comentaristes i d'altres autors del país i estrangers. Hem de citar el seu conegut *Apparatus super Constitutionibus Curiarum generalium Cathaloniae* (la primera edició, de 1553, i la segona, de 1621); i ja el 1439 féu la compilació escrita dels Costums de Girona; una compilació que malgrat tot no rebé una sanció oficial, i que conté usos i costums feudals molt antics i d'altres de més recents, a més dels privilegis reials de la ciutat de Girona. La seva vigència es circumscriu primer a aquella ciutat, i després a tota la diòcesi gironina (que comprenia els arxiprestats de Besalú, d'Empúries, de la Selva i de la mateixa

Girona). Els diferents manuscrits del text sempre fan referència a aquest territori eclesiàstic.

En tot cas, dues són les redaccions que han transmès aquest codi: una de primitiva dels segles XIII-XIV, i l'altra, la compilació de Tomàs Mieres de 1439, conservada en manuscrits del segle XV al segle XIX. La primera redacció s'elabora, segons s'afirma, per facilitar la pràctica judicial del dret propi de Girona; però la compilació de Mieres obeeix a la iniciativa del seu autor, amb la intenció de fixar definitivament els costums d'aquest territori diocesà.

De fet, Mieres féu un primer intent compilatori el 1430 (que no es coneix), però davant les diferències i les contradiccions que s'observen en la redacció, el nostre jurista decidí fer ja la segona compilació coneguda de 1439; una compilació més sistemàtica i completa que la primitiva, ordenada en títols, capítols i rúbriques.

De les seves fonts, Cobos assenyalava que es basen en tres pilars: la compilació primitiva, els Costums de Barcelona segons el privilegi de *Recognoverunt proceres*, i nombrosos privilegis atorgats pels monarques a la ciutat de Girona, així com altres constitucions generals. El mateix Cobos llista els capítols de Mieres i els inclou en cada un d'aquells grups.

Quant a l'estructura del text, consta d'un índex i en bona part els seus preceptes apareixen agrupats per matèries.

En relació amb l'anomenada *tradició textual* dels Costums, Cobos estableix dues famílies clarament diferenciades, que en part col·lociona: la primera, amb dos manuscrits assenyalats com a «E» i «V»), i la segona, amb tretze manuscrits («A», «B», «C» —aquest encara conté una còpia del segle XIX—, «D», «F», «K», «L», «M», «P», «R», «S», «T» i «U»); l'autor indica on es troben cadascun, les característiques i els errors que hi ha pogut apreciar. Talment es fa referència a manuscrits desapareguts de què es tenen notícia, i a les edicions del text portades a treure per Corbella, Galo Sánchez, Rovira Armengol, Cots i Gorchs i, evidentment, Pons Guri.

A continuació, s'edita el text dels Costums amb seixanta-un capítols i sota títol d'*Usantia et consuetudines civitatis et Diocesis Gerundensis*, acompanyat de la traducció catalana (p. 45-212). Després es publiquen les gloses que figuren en els distints manuscrits, les que aporten informació important i que no són mers resums dels capítols als quals es refereixen; en tot cas se n'assenyala l'origen i es publiquen totes en un bloc, després de l'edició dels Costums, no intercalades i seguint la numeració capitular a què es refereixen (p. 216- 272). Prèviament a les gloses, Cobos inclou els juristes catalans més citats i les obres que hi apareixen: Callis, Càncer, Cortiada, Fontanella, Marquilles, el mateix Mieres, Montjuïc, Peguera, Ramon, Romaguera, Socarrats, Solsona, Tristany, Vilaplana i Xammar.

Una nova edició, doncs, de dret municipal català, que en aquest cas i de manera evident també es converteix, en paraules de To, en una guia excel·lent per a conèixer la història de les comarques gironines. En si constitueixen un mitjà perfecte, de gran utilitat, per a conèixer millor aspectes del passat; i en aquest cas, potser entre el que és més remarcable ens hem de referir al contingut relatiu als *remences*, a la condició social i jurídica dels pagesos, i als mals usos i altres càrregues als quals estaven subjectes, a la societat rural i a la seva estructuració, al funcionament dels tribunals de justícia, al règim successori vigent, i un llarg etcètera.

En conclusió, ens hem de felicitar per aquest excel·lent treball de Cobos Fajardo, que ens permet aprofundir en el coneixement de la història del dret i de les institucions locals i generals de Catalunya. Una obra completa, amb detall, ben estructurada, amb una tècnica impecable que aconsegueix els seus objectius, i que es converteix en un element indispensable per al coneixement de la societat feudal catalana; amb un text que queda fixat en una edició sens dubte molt pròxima al seu original, i vigent en bona part fins pràcticament a la promulgació del Decret de Nova Planta, ja al segle XVIII.

Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya